

Приказ

УДК 050(=163.41)(497.6)"18/19"(048.83)

COBISS.RS-ID 135164929

DOI 10.7251/VER2101250M

Маријана Митрић¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
Катедра за србистику
info@ff.ues.rs.ba

ВРИЈЕДАН ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ПЕРИОДИКЕ

Ласица, Бојана (2020), *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године*, Пале: Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.

Књига Бојане Ласице, ванредног професора библиотекарства на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, под насловом: *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године*, публикована 2020. године под бројем седам у едицији *Посебна издања* Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета” са Пала, вриједан је допринос у освјетљавању историјске и културне прошлости Срба на подручју Босне и Херцеговине.

Својим садржајем и методологијом, књига хронолошки прати издавачку продукцију српске периодике до Великог рата. Аутор је, слиједећи тематику и уредничке манифесте листова, часописа и календара објављиваних у назначеном периоду, пут српске периодике представио у четири поглавља: „Уводна разматрања”, „Српски листови и часописи у Босни и Херцеговини до 1918. године”, „Српски календари у Босни и Херцеговини до 1918. године” и „Закључна разматрања”. Рукопис садржи 277 нумерисаних страна и бројне, врло квалитетне, фотографије насловних страна листова, часописа и календара о којима се говори.

¹ marijana.mitic@ffuis.edu.ba

Аутор је виши асистент и докторанд на Универзитету у Источном Сарајеву. Бави се народном књижевношћу. – Напомена ур.

У „Уводним разматрањима” јасно и прегледно је образложен приступ проблему истраживања, дат је историјат појаве српске периодике на територији Босне и Херцеговине и представљен основни циљ овог нимало лаког истраживања. Иако је српска периодика у Босни и Херцеговини од њених почетака па до 1918. године била одраз разних настојања која су се јављала у тадашњем српском друштву, до данас је остала недовољно истражена. Циљ аутора, прије свега, био је да испита и покаже улогу периодике у развоју културног, просвјетног и духовног живота српског народа у Босни и Херцеговини. Уз то, било је неопходно истаћи и књижевни односно умјетнички, научни и информативни значај српске периодике у БиХ, али и представити улогу појединаца, истакнутих културних прегалаца, у њеном покретању и профилисању (Никола Т. Кашиковић, Ђорђе Пејановић, Алекса Шантић, Јован Дучић, Светозар Ђоровић, Васиљ Грђић, Коста Мајкић, Петар Кочић, Перо Слијепчевић и многи други). На крају поглавља представљена је сама структура књиге и научна методологија која је кориштена у њеној изради.

Друго поглавље „Српски листови и часописи у Босни и Херцеговини до 1918. године” садржајно је најобимније и састоји се из четири тематске цјелине у којима су појединачно приказани листови и часописи који им припадају: „Књижевни листови и часописи” (*Босанска вила, Зора, Пријељед Мале библиотеке, Босна, Развитај и Српска омладина*), „Духовни часописи” (*Дабро-босански источник, Вјесник, Српски свештеник*), „Политички листови и часописи” (*Просвјета, Српски вјесник, Српска ријеч, Народ, Отаџбина, Рад, Дан и Наши животи*) и „Поучно-забавни листови и научни часописи” (*Требевић, Просвјета и Прељед*). Прегледно систематизовани на листове и часописе, поређани су хронолошки по датуму и години излажења. Искрпном анализом указано је да је српска периодика у Босни и Херцеговини имала важну улогу у развоју просвјете, културе и духовности. Његовала је народну традицију и отварала путеве ка модернизацији патријархалне средине. Тако је властима стављано до знања да српски народ није равнодушан према мјерама окупационих власти, а у народу је истовремено јачао и дух отпора, јер су друштвени и културни живот били повезани и међусобно условљени.

У трећем поглављу: „Српски календари у Босни и Херцеговини до 1918. године”, аутор посвећује пажњу календарској литератури, која је у српској књижевној публицистици имала огроман просвјетитељски, културни и национални значај. Широка популарност у народу (Нема наше куће у којој се не набави барем по један календар годишње, вели В. Ђоровић.) потврђује да је српски календар био и остао право *народно штиво*, са властитим печатом и обиљежјем националног и православног. Поред српских народних умотворина, етнографских прилога и биографија знаменитих личности, у календарима је први пут штампан шематизам српских православних општина, школа и учитеља у Босни и Херцеговини – риједак и драгоцјен прилог изучавању црквене, просвјетне и педагошке историје тога времена. У уводном дијелу поглавља дат је историјат српских календара, са посебним освртом на календаре у Босни и Херцеговини. Споменути су и издавачки календари који су најчешће промовисали издања појединих штампарија у Босни и Херцеговини. Након тога слиједи појединачно презентовање српских календара (*Требевић, Нови Требевић, Нерешљанин* и *Просвјета*). Најзначајнији од њих је календар *Просвјета* који је издавало истоимено српско друштво, са циљем промовисања и ширења српске просвјете и културе и његовања српског језика и писма. До 1914. године друштво „Просвјета” издало је седам календара.

У посљедњем поглављу насловљеном као *Закључна разматрања* сумирани су резултати истраживања свих издвојених и обрађених српских листова, часописа и календара са територије Босне и Херцеговине у периоду до 1918. године. Покренута у сложеним политичким приликама, српска периодика се непрекидно суочавала са материјалном оскудицом, оштром цензуром, несавјесним штампарима и нередовним претплатницима. Сарадници часописа су били различитог литерарног опредјељења – књижевни ствараоци (пјесници, приповједачи, драмски писци), књижевни критичари, писци књижевних и историјских огледа, стручних чланака, преводиоци и бројни сакупљачи народног блага. Таласу германизације и притисцима окупаторске власти да српски језик преименује у „босански“ и „земаљски“ супротстављали су изворни народни језик српске усмене књижевности и традиционално писмо – ћирилицу. Својим оригиналним текстовима утицали су на очување језика, писма и ширење и јачање националне културе и идентитета српског народа у Босни и Херцеговини. Српска периодика била је најгласнији критичар Калајеве антисрпске пропаганде. Та борба је трајала до почетка Великог рата.

У том контексту, књига Бојане Ласице *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године* показује на најбољи могући начин да је српска периодика огледало културног, просвјетног, духовног и политичког живота Срба на простору Босне и Херцеговине у периоду с краја 19. и почетка 20. вијека.

У изради ове монографије аутор је морао да уложи знатан истраживачки труд и пажњу да сваку публикацију подрбно анализира и испита њену садржину. На основу личних истраживања и прикупљених резултата других истраживача приказана је српска периодика до 1918. године у Босни и Херцеговини и истакнут њен значај у просвјетном, културном и духовном животу српског народа на овом простору. Монографија је опремљена научном апаратуром која јој својим присуством даје пуноћу и озбиљност. То су: именски регистар властитих имена споменутих у књизи и обиман попис извора, коришћене и цитиране литературе. На корицама књиге објављени су и два извода из рецензија еминентних стручњака из области библиотекарства – Милене Максимовић и Борјанке Трајковић, које су препорука за штампање, али и својеврсна упутства за коришћење књиге.

Монографија *Српска периодика у Босни и Херцеговини до 1918. године* Бојане Ласице, настала као резултат марљивог рада, базираног на акрибичном изучавању старе српске периодике у фондovima архива, националних и народних библиотека широм Босне и Херцеговине и Србије, представља валидну и документовану, незаобилазну полазну основу за даља истраживања. Због тога је препоручујемо свим заинтересованим студентима, библиотекарима, културним радницима и истраживачима.

